

Wrocław, 16 lipca 2019 r.

recenzent:

prof. dr hab. Piotr P. Chruszczewski

Recenzja dorobku naukowego

(w tym osiągnięć dydaktycznych, organizatorskich i popularyzatorskich)
oraz **wskazanego osiągnięcia** wynikającego z Ustawy o stopniach
naukowych i tytule naukowym ... (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.) art.
16 ust. 2, z 14 marca 2003 r.

Pani doktor Elżbiety Łukasiewicz

(Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

W ramach wstępu

Recenzję dorobku naukowego, w tym także osiągnięć dydaktycznych, organizatorskich i popularyzatorskich takich wniosków, jakim jest wniosek Pani doktor Elżbiety Łukasiewicz piszę z przyjemnością, bowiem jest to dorobek, przede wszystkim pod względem naukowym, znaczący, wystarczający do wystąpienia o nadanie Habilitantce stopnia naukowego *doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo*.

Rozwój naukowy i organizacyjny Habilitantki oraz Jej aktywność dydaktyczna, popularyzująca naukę i popularyzująca dobre praktyki badawcze

Pani doktor Elżbieta Łukasiewicz jest absolwentką Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (dyplom magisterski w zakresie filologii angielskiej z 1990 r.); doktorat nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskany w 2006 r. w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od 2009 r. dr Łukasiewicz pracuje na stanowisku adiunkta w Instytucie Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, prowadząc również, między innymi, zajęcia w Instytucie Filozofii UKW w Bydgoszczy. Przed uzyskaniem doktoratu dr Łukasiewicz przez wiele lat wykonywała pracę związaną z tłumaczeniami oraz dydaktyką języka angielskiego w kilku liceach ogólnokształcących w Polsce.

Z przedstawionych we wniosku informacji wynika, że Habilitantka pracowała przy organizacji sześciu konferencji naukowych oraz innych wydarzeń popularyzujących naukę (warta podkreślenia jest organizacja ogólnopolskiej konferencji dla doktorantów z 2016 r., oraz udział w Bydgoskich Festiwalach Nauki i Akademii Dzieci). Dr Łukasiewicz była promotorką 34 licencjatów oraz dziewięciu prac magisterskich; od 2010 r. jest opiekunką Studenckiego Naukowego Koła Psycholingwistycznego (docenić należy fakt, że to koło naukowe trwa nieprzerwanie już blisko dekadę, a jego uczestnicy zdobywają stypendia i nagrody, a liczne ich grono naturalnie kontynuuje swoją przygodę z nauką na studiach

doktoranckich. Takie bezinteresowne, trwałe i dynamiczne zaangażowanie pracownika uczelni w działalność wspierającą dobre praktyki badawcze wśród studentów jest niezwykle cennym i ciągle rzadko spotykanym elementem krajobrazu polskich uczelni).

Habilitantka współredaguje jedno czasopismo naukowe (*Filosophija* – kwartalnik, rok powstania – 2001, lista MNiSW). Habilitantka brała również udział w międzynarodowych programach (jako koordynatorka dużego międzynarodowego programu pt. *Baltic Sea Network „Promoting Intercultural Management Competencies”* w 2008 r.) i w grantach badawczych (w jednym grantie wewnętrznym UKW w Bydgoszczy jako jego kierowniczką – grant zakończony publikacją pracy naukowej; w drugim grantie NPRH jako tłumaczką).

Ze złożonego wniosku wynika, że Habilitantka zdecydowanie lepiej czuje się publikując swoje prace i prowadząc dydaktykę akademicką, niż przygotowując referaty i wykłady konferencyjne – przy zupełnym braku referatów zagranicznych, wykładów plenarnych czy wykładów gościnnych prezentowanych w innych ośrodkach naukowych. W przesłanej do oceny dokumentacji wskazany jest tylko jeden referat krajowy przedstawiony przez Habilitantkę w Wiśle podczas Ogólnopolskiego Zjazdu Filozofów w 2012 r.). Taka sytuacja nie powinna mieć miejsca, jeśli Pani doktor Elżbieta Łukasiewicz poważnie myśli o swojej obecnej i przyszłej pracy naukowo-badawczej, gdyż do niezwykle ważnych obowiązków każdego nauczyciela akademickiego należy dbałość o to, żeby metodami oraz wynikami swoich dociekań się dzielić z innymi uczestnikami życia naukowego.

Dr Łukasiewicz sprawdziła się jako skrupulatny i dokładny pracownik Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, na którego fachową pomoc mogą zawsze liczyć władze UKW, o czym świadczyć może

powierzenie Habilitantce odpowiedzialnej funkcji przewodniczącej Komisji ds. Jakości Kształcenia w Instytucie Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej UKW w Bydgoszczy. Powyższe tym bardziej podkreśla fakt, że wynikami swojej pracy badawczej należy się dzielić, przygotowując referaty i wykłady konferencyjne, w przeciwnym wypadku nie może być mowy o solidnej jakości kształcenia młodej kadry naukowej UKW, co po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego będzie należało do obowiązków Habilitantki już z definicji uzyskanego stopnia.

Doświadczenie naukowe, osiągnięcie wskazywane jako kluczowe w dorobku naukowym Habilitantki oraz inna działalność podlegająca recenzji

Na podstawie dotychczasowego dorobku badawczego Habilitantki można mówić o raczej niewielkim wpływie jego Autorki na kierunek badań, którymi się zajmuje (indeks Hirscha: 1; liczba cytowań: 10). Najprawdopodobniej jest to do nadrobienia w stosunkowo niedługim czasie, przy założeniu, że Habilitantka zechce poważnie zabrać się do przygotowania kilku referatów rocznie i regularnego przedstawiania swoich badań podczas międzynarodowych krajowych i zagranicznych konferencji naukowych, a później publikować swoje prace w liczących się periodykach naukowych.

Dorobek naukowy Habilitantki nie jest znaczny (mam na myśli samą ilość opublikowanych przez Habilitantkę prac naukowych), ale jest uporządkowany metodologicznie, jest interesujący i jest znaczący pod względem merytorycznym, a przez to stanowi istotny wkład we współczesne językoznawstwo. Habilitantka w swoich oryginalnych i przemyślanych pracach badawczych podejmuje do opracowania

naukowego tematy trudne, które są z gruntu interdyscyplinarne, a które lokować by można na pograniczu kilku subdyscyplin językoznawstwa. Pani doktor Łukasiewicz ma odwagę podejmować się opracowania trudnych tematów, które zdecydowanie wybiegają swoimi zakresami poza jedną wąską dyscyplinę. Należy to docenić.

W swoim dorobku naukowym Pani doktor Elżbieta Łukasiewicz posiada kilkanaście prac badawczych, z których niemal każda stanowi rozbudowane studium przypadku i dotyczy innego intrygującego zagadnienia naukowego. Szczególnie podkreślić chciałbym w tym miejscu trzy prace, które najbardziej zwróciły moją uwagę:

A) “On Burst and Burials of Languages (...)” (2018, 203–219), w którym Autorka w interesujący i naukowo cenny sposób pokazuje jak można łączyć i interpretować uzupełniające się wyniki badań z pozornie bardzo różniących się obszarów nauki. Podobne interdyscyplinarne badania są prowadzone na świecie przez badaczy ze światowej czołówki (zob. np. publikacje, które opublikowali profesorowie Merritt Ruhlen [1996] oraz Luigi Luca Cavalli-Sforza, Paolo Menozzi i Alberto Piazza [1994]).

B) “Nabywanie normy fonologicznej w akwizycji języka ojczystego, a zdolność percepcji...(...)” (2017, 97–133) – praca rozmiarów małej książeczki, w której Autorka wnikliwie, ale w przystępny i konstruktywnie krytyczny sposób opisuje złożoność badanego zjawiska opartego na teorii *magnesu języka ojczystego*.

C) “Czy język to projekt doskonały? Zasada ekonomii w strukturze języka i założeniach programu minimalistycznego” (2008, 27–40), w której Pani doktor Łukasiewicz w przekonujący sposób dowodzi, że „(...) język, rozumiany jako system biologiczny w duchu teorii Chomsky’ego, nie zdołałby powstać na drodze ewolucji, gdyby

był systemem pozbawionym redundancji. Nadmiernie uporządkowane systemy bez informacji redundantnych nie są w stanie przewyciężyć wpływu dysfunkcyjnych zmian. Optymalnym rozwiązaniem dla systemów biologicznych, i nie tylko, jest redundancja wewnątrzsystemowa. Stąd bardziej zasadne jest założenie, że Gramatyka Uniwersalna, będąca bytem biologicznym, nie posiada postulowanych przez Chomsky'ego cech prostoty, ekonomii i elegancji” (Łukasiewicz 2008: 39). Takim jasnym i przekonującym wywodem Pani Doktor wpisuje się w najlepsze tradycje publikacji polskich językoznawców (zob. np. pracę, której autorem jest prof. Witold Mańczak [1967] „Gramatyka <transformacyjna> a zdrowy rozsądek”). Być może tzw. Gramatyka Uniwersalna nie posiada tych cech, o których pisze Chomsky, ale zdecydowana większość opublikowanych prac badawczych Habilitantki właśnie te cechy posiada, bowiem nie tylko są to prace świetnie przemyślane naukowo, ale ponadto charakteryzuje je prostota i ekonomia logicznego wywodu, który jest jeszcze bardzo często przedstawiony lekko i z gracją. Gratuluje!

Stopień doktora habilitowanego, o który ubiega się Habilitantka, jest stopniem naukowym, i to właśnie dorobek naukowy ubiegających się o ten stopień powinien decydować o przyznaniu im (bądź odmowie przyznania) tego stopnia¹. Dorobek naukowy Pani doktor Elżbiety Łukasiewicz w wystarczającym stopniu broni Habilitantki. Osiągnięciem szczególnym w tym dorobku, na które – zupełnie

¹ System działa dobrze, niemniej zdarzają się wyjątki. Zob. np. przypadek opisany przeze mnie (Chruszczewski 2018), który miał miejsce w Poznaniu w 2018 r. Publikacja jest również dostępna pod adresem:

<http://kmsi.uni.wroc.pl/academic-journal-of-modern-philology.htm>

[data dostępu: 16 lipca 2019 r.].

Natomiast wszystkie recenzje rzeczzonego wniosku są dostępne pod następującym adresem:

<https://www.ck.gov.pl/promotion/id/17503/type/1.html>

[data dostępu: 13 września 2018 r.].

słusznie – wskazuje Pani doktor Elżbieta Łukasiewicz jako na swoje osiągnięcie naukowe, koronujące dotychczasową pracę naukową Habilitantki, jest oczywiście Jej monografia naukowa pt. „Linguistic Evidentiality and Epistemic Justification of Beliefs” (Bydgoszcz 2019, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, str. 477, ISBN 978–83–8018–217–2).

Praca powyższa jest obszernym, liczącym 477 stron, studium poświęconym ewidencjalności (ang.: *evidentiality*), czyli kategorii – zdaniem części badaczy, *kategorii gramatycznej* – dotyczącej tego, jak są kodowane w wypowiedzi źródła informacji, na podstawie których nadawca komunikatu formuje swoje teksty. Ewidencjalność jest zagadnieniem badawczym, które samo w sobie jest stosunkowo nowe w badaniach naukowych, a w szczególności w badaniach prowadzonych przez polskich naukowców.

Rozprawa Habilitantki jest podzielona na dwie części, z których część pierwsza („Grammatical and Lexical Evidentiality”) ma trzy rozdziały, a część druga („Epistemic Justification of Beliefs”) dwa rozdziały oraz rozbudowany dodatek. Praca posiada indeks autorów, nie posiada natomiast indeksu rzeczowego, który stanowi zawsze duże ułatwienie w pracy badawczej przyszłych czytelników tej rozprawy. Praca jest napisana bardzo dobrą angielszczyzną, jest bardzo dobrze zredagowana, układ treści jest przejrzysty i logiczny. Część bibliograficzna pracy jest dobrze zbudowana, notki bibliograficzne zawierają pełne informacje, tak o autorze cytowanej pracy, jak i o nazwie wydawnictwa i miejscu wydania przytaczanego dzieła.

Rozdział pierwszy swojej rozprawy (“Evidentiality as a distinct grammatical category in natural languages”) Autorka poświęca gramatycznym wykładnikom ewidencjalności – i robi to bardzo

sprawnie i klarownie. Rozdział drugi (“Evidentiality and semantically related categories: epistemic modality, egophoricity, and mirativity” i trzeci (“Evidential strategies and grammatical evidentials: a continuum or a divide? A survey of information source markers in Polish”) stanowią bardzo polemiczny i klarowny wykład Autorki poświęcony wykazaniu, że ewidencjalność nie może być traktowana wyłącznie jako kategoria gramatyczna, lecz powinna być raczej traktowana jako domena konceptualna, obejmująca swoim zakresem środki gramatyczne, składniowe i leksykalne.

Idąc dalej, rozdziały te, a w szczególności rozdział trzeci, mogłyby w przyszłości stanowić podstawę do samodzielnego, znacznie rozbudowanego komparatywnego studium, w którym Autorka mogłaby przedstawić w detalach i udowodnić swoje racje porównując sposoby funkcjonowania ewidencjalności w kilku/kilkunastu językach, z zaznaczeniem naturalnego niewerbalnego kontekstu użycia różnych form elementów składających się na omawiane zjawisko. Być może wtedy byłibyśmy bliżej odpowiedzi na pytanie jakie elementy stanowią o wykładnikach ewidencjalności w językach naturalnych i być może moglibyśmy sformułować ogólne prawo rządzące ewidencjalnością.

W rozdziale czwartym (“Is ‘natural epistemology’ relevant to epistemology?”) oraz rozdziale piątym (“Epistemology of testimony, evidentiality and evidentiality-related categories: towards a reductionist view”) Autorka przyjmuje tradycyjną definicję wiedzy, rozumianej jako przekonanie prawdziwe i równocześnie dobrze uzasadnione. Przez pryzmat tej definicji wiedzy Habilitantka przedstawia, w polemiczny sposób, swoje rozumienie takich teorii wiedzy jak: fundacjonalizm, koherentyzm, reliabilizm oraz epistemologia cnót. Przedstawione teorie poznania wykazują

zainteresowanie językowymi aspektami formowania i przedstawiania swoich przekonań przez nadawców informacji, bowiem powszechnie uznaje się, że to właśnie języki naturalne są rezerwuarami potocznych norm epistemicznych i, jak pisze Habilitantka w swoim autoreferacie na str. 10, „(...) przekonanie jest definiowane jako uznanie przez podmiot danej treści propozycjonalnej za prawdziwą. Ta treść propozycjonalna jest wyrażona w zdaniu, które ma określoną wartość logiczną. Zatem oczywiste jest, że treść przekonania musi być sformułowana w jakimś języku naturalnym, zgodnie z zasadami gramatyki tego języka i mieć jasno określone znaczenie. Założenia i twierdzenia jakiegokolwiek normatywnej teorii uzasadnienia epistemicznego przekonań muszą być odporne na zarzuty niezależnie od języka, w którym dane przekonanie jest sformułowane”. Pani dr Elżbieta Łukasiewicz niezwykle jasno, logicznie i przekonująco buduje i przedstawia swoje argumenty (jak w powyżej cytowanym przykładzie), stąd również rozdziały czwarty i piąty ocenianej rozprawy czyta się bardzo płynnie, a po ich przeczytaniu pozostaje niedosyt, bowiem rzadko spotyka się tak precyzyjnie ułożony, dobrze przemyślany i jasno przedstawiony materiał w pracy badawczej. Można się z tezami Habilitantki zgadzać, bądź nie, ale należy docenić Jej warsztatową sprawność, bibliograficzną skrupulatność, logikę przeprowadzanego wywodu i przemyślaną argumentację. Powyższe elementy wpływają na bardzo wysoką jakość ocenianej rozprawy, której opublikowania nie powstydziliby się żaden renomowany wydawca ze światowej czołówki wydawców prac naukowych.

Zachęcałbym Habilitantkę do zwiększonego wysiłku organizacyjnego oraz do zejścia z kanapy badacza gabinetowego i rozważenia przygotowania kolejnego tomu swojej rozprawy, ale tomu

poświęconego głównie materiałowi zebranemu w terenie i pochodzącemu np. z kilkunastu różnych języków naturalnych. Studium takie byłoby doskonałe gdyby Autorka zechciała jeszcze porozmawiać ze swoimi konsultantami (posługującymi się tymi różnymi badanymi językami naturalnymi, mogłyby to być języki mniejszościowe, czy nawet ginące), zanim ci odejdą w niebyt, i rozbudować ich opis o informacje okołowербalne, które bardzo często modyfikują znaczenie rejestrowanych tekstów.

Podsumowanie

Reasumując, przedstawiony mi do oceny wniosek Pani doktor Elżbiety Łukasiewicz, charakteryzujący się pewnymi brakami, o których była mowa w recenzji, oparty o dorobek naukowy Habilitantki, i główne osiągnięcie naukowe, którym jest monografia autorska pt. "Linguistic Evidentiality and Epistemic Justification of Beliefs", **jest dorobkiem istotnym naukowo**, który świadczy o wkładzie Habilitantki w rozwój współczesnego językoznawstwa. **Uważam dorobek Habilitantki za wystarczający na to, aby wystąpić z wnioskiem o nadanie jego Autorce stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**, o co niniejszym uprzejmie wnoszę.

Z wyrazami szacunku,

Piotr P. Chruszczewski

Materiały wskazywane w tekście recenzji:

- Cavalli-Sforza, L. Luca, Paolo Menozzi, Alberto Piazza (1994) *The History and Geography of Human Genes*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Chruszczewski, Piotr (2018) „Gaude, Mater Polonia? Emilia Waśkiewicz-Firlej. *On (De)constructing Corporate Identity*. Wydawnictwo Naukowe UAM: Poznań 2017”. [W:] *Academic Journal of Modern Philology*. Vol. 7; 167–177.
- Łukasiewicz, Elżbieta (2008) „Czy język to projekt doskonały? Zasada ekonomii w strukturze języka i założeniach programu minimalistycznego.” [W:] *Filozofia Nauki*. Rok XIV. Nr 1/61; 27–40.
- Łukasiewicz, Elżbieta (2017) „Nabywanie normy fonologicznej w akwizycji języka ojczystego a zdolność percepcji i kodowania niekontrastywnych cech obecnych w sygnale akustycznym mowy – uwagi do teorii magnesu języka ojczystego”. [W:] Elżbieta Łukasiewicz, Łukasz Warchoń (red.) *Kompetencja językowa człowieka. Norma i zaburzenia*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego; 97–133.
- Łukasiewicz, Elżbieta (2018) “On Burst and Burials of Languages: Linguistic Diversity from Ecological Perspective”. [W:] *Sensus Historiae*. Vol. XXXII/3; 2013–219.
- Łukasiewicz, Elżbieta (2018) *Linguistic Evidentiality and Epistemic Justification of Beliefs*. Bydgoszcz: Kazimierz Wielki University Press.
- Mańczak, Witold (1967) „Gramatyka <transformacyjna> a zdrowy rozsądek”. [W:] *Język Polski*. Vol. XLVII; 37–49.
- Ruhlen, Merritt (1996) *On the Origin of Languages: Studies in Linguistic Taxonomy*. Stanford, CA: Stanford University Press.